

Öte geçdi (Hekaýa)

Category: Hekaýalar

написано китарсу | 18 февраля, 2025

Anton ÇEHOW,
rus ýazyjysy

Ýer ölçeýji Gleb Gawrilowiç Smirnow «Gniluşki» menzilinde gelip düşdi. Ol bäräk ýer ölçemäge çagyrylyp, ýene 30-40 çakrym ýoly atly geçmelidi. (Eger arabakeş agras, atlaram daýawja bolsa, onda 30 çakrym dagy nämejik, ýöne arabakeş ýaramaz, atlaram hor bolsa, onda ýol aşmak gaty kyn bolar).

– Haýyş edýän, aýtsaňyzlaň, men poçta atlaryny nireden tapyp bilerin? – diýip, ýer ölçeýji menziliň žandarmyna ýüz tutdy.

– Näme? Poçta atlaryny? Ol-a poçta atlary eken, siz ýüz çakrym töwerekden ýol itlerinem tapyp bilmersiňiz... Siz nirä barmaly?

– Dewkino, general Hohotowyň mülküne.

– Näme diýseňizläň! – diýip, žandarm pallady. – Menzilden

çykan ýeriňde howly bardyr, o ýerde käwagtlar ýolagçylary gatnadýan arabakeşler bolýar. Siz şolara ýüz tutuň.

Ýer ölçeýji arkaýynlaşdy hemem diýlen tarapa mytdyldap ugrady. Uzak gözlegden, çekeleşikden, ýaýdanmalardan soň ol ýüzüni mama dişän, hyrsyz, aýakgabydyr egin-eşigi ýyrtyk daýaw bir ýigidi hakyna tutdy.

– Mundanam bir araba bolarmy! – diýip, ýer ölçeýji araba münüp durşuna ýüzüni kürşertdi. – Muň öňi haýsy, zyy haýsy – biler ýaly däl.

– Muň nämesini biljek? Atyň guýruk tarap-a öňi bolmaly, siziň merhemetliňiziň oturjak ýerem zyy bolar-da...

At ýaşdy, arryk dälde, aýaklary bolsa uzyndy. Haçan-da arabakeş sähelçe ýerinden galyp, tanapdan işilen gamçysy bilen aty çalanda, ol diňe kellesini yralady oňady, käýinjiräp ýene bir gezek çalanda, araba jygylap, ysytma degen ýaly titredi. Üçünji urgudan soň çalaja yrandy, dördünjiden soň ýerinden gozgandy.

Arabanyň ýürek gysdyryjy ýuwaşja ýöreýşine, gaty-gaty silkinmesine hemem bu zatlary piňine alman oturan arabaja geňirgenen ýer ölçeýji:

– Biz indi ýolboýy şeýdip gitmeli? – diýip sorady.

– Ýe-te-ris! – diýip, arabajy ony köşeşdirdi. Baýtal ýaş, dogumlyja... Toýnagy bir gyzansoň, saklajak gümanyň yok... Çüw, jüre getirmiş!

Araba menzilden çykanda iňrik garalypdy. Ýer ölçeýjiniň sag tarapy aňyrsy-bärsi görünmeýän garaňky düzlükdi... Eger şo ýana gidäýseň, nireden çykjagyň belli dälde. Düzlügiň gutaran ýeri asman bilen birigip, güýzüň sowuk şapagy çalaja ýaldyraýardy... Ýoluň çep tarapynda, agşamyň şapagynda nähilidir bir tümmekler hellewläp görünýärdi, onuň geçen ýylky küdedigem, haýsydyr bir obadygam belli dälde. Öňlerinde nämäniň bardygyny ýer ölçeýji

görenokdy, sebäbi ony arabaçynyň giň, tagaşyksyz göwresi tutup durdy. Ümsümlikdi, ýöne howa sowukdy, aýazlydy.

«Bärsi nähili çola! – diýip, ýer ölçeyji gulaklaryny şineliniň ýakasy bilen ýapjak bolup durşuna pikirlendi. – Gazygam ýok, howlam. Günüňem bimahal çagy, talamaklary gaty ahmal. Top okuny atsaňam, adam oglunyň eşitjek gümany ýok... Arabakeşem gaty hyrsyz adam... Ýagyrynysyny dagy görýäňmi! Bir şapbat çalsa janyň çykjak. Ýüzi-gözem wagşy haýwanyňky ýaly gaty şübheli».

– Eý, gadyrdan, seň adyň näme? – diýip, ýer ölçeyji ondan sorady.

– Meňmi? Klim.

– Aýtsana, Klim, siziň bu ýerleriňiz imisalalykmy? Howply dälmi? Ýol urýanlar barmy?

– Hudaýa şükür, hiç neneň däl... Bärde ýol urýanlar näme işlesin?

– Oň ýaly bolsa gowy zat... Ýöne «birden gerek ýeri bolaymasyn» diýip, men ýanyma sapançamy aldym – diýip, ýer ölçeyji ýalan sözledi. – Bilýäňmi näme, oň bilen oýnuň deň gelmez. Ol ýanynda bolsa, garakçyňaň sany on bolsa-da gorkuly däl...

Garaňky düşdi. Birden araba, hamala, zorluk görýän ýaly jygyldady-da, sandyrap, çepe tarap öwrüldi.

«Bu meni nirä alyp barýarka? – diýip, ýer ölçeyji pikirlendi. – Häliden bäri göni gidip barýardy-da, birdenem çepe öwrüldi. Bu deýýusdan her zada garaşymaly. Harabalygyň birine elterde, onsoň... onsoň... Hudaý saklasyn, her hili zatlar göwnüňe gelýär!».

– Gulak as – diýip, ol arabakeşe ýüzlendi. – Bu ýerleri howpsuz diýýäňmi? Bu meni diýseň gynandyrýar... Sebäbi men galtamanlar bilen darkaş gurmagy gowy görýän... Daşymdan göräýmege hor, keselli ýaly görünsemem, güýjüm iki ýaşar öküzçäniňki ýalydyr... Bir gezek daşyma üç sany talaňçy geçdi...

Näme edendirin öýdýäň? Tarkyldadyp goýberdim welin... eşidýäňmi, bir-ä şobada ýykyldy. Beýleki ikisini bolsa, Sibire sürgün etdirdim. Maňa beýle güýjüň nireden berlendigin-ä bilemok... Ýöne seň ýaly daýaw pyýadalary bir elimde ýatyryan.

Klim gaňrylyp ýer ölçeýjä seretdi, soňra ýüz-gözünü birhili etdi-de, atyna gamçy çaldy.

– Hawa, gardaş... – diýip, ýer ölçeýji sözünü dowam etdi. – Garşyma çykan talaňçynyň dat gününe. Ol diňe bir elsiz-aýaksyz galman, eýsem, kazynyň öňünde-de somalmaly bolýar... Kazydyr polisiýa başlyklarynyň barysy meň tanşym. Sebäbi men döwlete iňňän gerekli adam... Nirede bolsamam başlyklarym gözlerinden salanok... «kimdir biri göwnüne degäýmesin» diýip, hemişe gorag astynda saklaýarlar. Ýollaň gyrasyndaky gyrymsy agaçlaryň arasy hem durşy bilen göz bolup durandyr... D... d... dur! – diýip, birden ýer ölçeýji gygyrdy. – Nirä barýaň? Meni nirä alyp barýaň?

– Näme, göreňzokmy? Tokaýa!

«Dogrudanam, tokaýa barýas... – diýip, ýer ölçeýji pikirlendi. – Men bolsa gorkupdyryn! Ýöne gorkýandygymy muňa bildirmeli däl... Ýöne ol eýýäm gorkýanymy aňýar öýdýän. Näme üçin garşy-garşy ýüzüme äňedýärkä? Ähtimal, bir zatlar etjek bolýan bolmaly... Öň dähedem-dessemläp, zordan barýardy, indi bolsa at çapdyryşyny görýäňmi!».

– Gulak as, Klim, näme üçin aty gaty gyssaýaň?

– Ony men gyssamok. Oň özi bat alýar... toýnagy bir gyzansoň, muny saklajak gümanyň ýok... Özünüň şeýle ýaradylanyna janawaryň özem begenip baranokmyka diýýän.

– Goýsana, gardaş, jypdyрма! Bu görnüp dur ahry! Eşidýäňmi, men saňa gaty sürmezligi maslahat berýän. Hany, atyň başyny birneme çek... Eşidýäňmi? Saňa diýýän, biraz jylawy çek!

– Nämüçin?

– Üçinimi?.. üçini, yzym bilen menzilden dört sany ýoldaşym gaýtmaly. Men olaryň yzymyzdan ýeterini isleýän... Olar şu tokaýda yzymdan ýetjekdiklerine söz beripdiler... Olar daýaw, sagdyn pyýadalar... Olar bilen gitsek gowy bolar... Klim, sen näme edil iňňäň üstünde oturan ýaly, daş-töweregiňe garanjaklaýaň? Hä? Gardaş, men neme... gardaş... Sen maňa gözüňi dikip oturma... Şu sapançam bar diýäýmeseň... mende alar ýaly zat ýok... Isleseň, çykaryp görkezeýin... Görkezeýinmi?..

Ýer ölçeýji, hamala, jübülerini sermeýän ýaly, ellerini hereketlendirip ugrady. Ine, şu ýerde-de – ol öz gorkaklygy sebäpli beýle zatlar bolar öýdenokdy – garaşylmadyk bir waka ýüze çykdy. Klim birden arabadan böküp düşdi-de, emedekläp, tokaýa tarap ýazzyny berdi.

– Dady-perýat! Haý, ýeteweriň! – diýip, ol gaçyp barýarka gygyrды. – Näletsiniňen arabanam al, atam, malym saňa gurban bolsun, ýöne janyma degmeseň bolýar! Adamlar, ýeteweriň!

Ädim sesleri hemem çöp-çalamlaryň şytyrdysy daşlaşdy, birsalymdanam tapba kesildi. Beýle zatlara garaşmadyk ýer ölçeýji, ilki bilen aty saklady, soňra arabada tagaşyksyz oturdy-da, oýa batdy.

«Bu gaçyp gitd-ow... haý, züwwetdin diýsänim... Indi näme etsemkäm? Ýoly dowam edibem-ä bolmaz, sebäbi oňa belet däl, onsoňam aty ogurlandyr öýdüp pikir etmekleri mümkin... Näme etmeli?» Ol:

– Klim! Klim! – diýip, bokurdagyna sygdygyndan gygyrды. Oňa:

– Klim!.. – diýip, ýaň sesi jogap berdi.

Uzakly gije sowuk, garaňky tokaýda möjegiň uwwuldysyny, horaşaja baýtalyň pyşgyryşyny eşidip oturmak pikiri, hamala, törpi degen ýaly ýer ölçeýjiniň bilini бүkdi. Ol:

– Klim jan! Gadyrdanym! Sen nirede? – diýip özelendi.

Ýer ölçeýji arabakeşiň adyny tutup iki sagat dagy gygyrды.

Diňe gygyryp-gygyryp halys sesi gyrlandan soň hemem «gijäni tokaýda geçirmeli bolar» diýen pikir bilen ylalaşandan soň, gowşajyk şemal oňa biriniň agy-pyganyny ýetirdi.

– Klim! Bu senmi, gadyrdan?! Hany, ýanyma gelsene, bärden gideli-le!

– Ö... öldürmezmiň?!

– Men oýun etdim ahyry, gadyrdan! Walla çynym, oýun etdim. Mende sapaňça näme işlesin! Muny ýöne gorkyma aýdaýdym. Rehim et-de, ýanyma gel, gideli! Sowukdan ýaňa halys gatadym!

Klim «eger ol ogry bolsa, arabadyr aty alyp birwagt ýitirim bolardy» diýen pikir bilen tokaýdan çykdy hemem ýaýdanjaňlyk bilen ýolagçysynyň ýanyna yöneldi.

– Ýeri, nämeden gorkduň? Men... ýöne oýun etdim ahyry, seň beýle züwwetdindigiňi bilmändirin... Hany, ýeriňe geç, otur!

– Ýeri bolýa-da, baýar – diýip, araba münüp durka Klim gaharly hüňürdedi. – Eger bilen bolsadym, ýüz sany birlik berseňem äkitmezdim. Gorkujygyndan tas zähräm ýarylypdy...

Klim atyna gamçy çaldy. Araba sandyrady. Ol ýene bir gezek çaldy, çala yrandy. Dördünji urgudan soň ýerinden gozgandy, ýer ölçeýji bolsa gulaklaryny ýakasy bilen ýapyp oýa batdy. Indi oňa ýoldur Klim howply däldi.

Rus dilinden terjime eden R. GURBANPEŞOW